

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Ijsseluiterwaarden Olst

**Advies over reikwijdte en detailniveau
van het milieueffectrapport**

21 juni 2011 / rapportnummer 2531-37

1. Hoofdpunten van het MER

De Dienst Landelijk Gebied (Regio Oost) heeft het voornemen om de inrichting van de IJssel- uiterwaarden tussen Olst en Veessen te wijzigen. De herinrichting moet leiden tot een waterstanddaling bij maatgevend hoogwater van 6 à 8 centimeter, de ontwikkeling van 450 ha nieuwe natuur en de versterking van de ruimtelijke kwaliteit en recreatieve aantrekkelijkheid van het gebied. Herinrichting van de uiterwaarden vereist wijziging van het bestemmingsplan en het verlenen van een ontgrondingenvergunning. Om hierover te kunnen besluiten wordt een milieueffectrapport opgesteld. De gemeente Olst-Wijhe en de provincie Overijssel zijn bevoegd gezag voor respectievelijk de bestemmingsplan- en de vergunningprocedure.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')¹ vindt het essentieel dat het milieueffectrapport (MER) zeker de volgende punten behandelt, zodat het milieubelang goed kan worden meegewogen in het besluit over het voornemen:

- een heldere beschrijving van de wijze waarop de alternatieven zijn ontwikkeld en van de kenmerken waarin de alternatieven zich van elkaar onderscheiden;
- een navolgbare toetsing van de mate waarin de doelen voor hoogwaterveiligheid, natuurontwikkeling en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en recreatieve aantrekkelijkheid bij ieder van de alternatieven worden gerealiseerd;
- een heldere beschrijving en beoordeling van de gevolgen van het voornemen voor de waterhuishouding en de waterkwaliteit, voor te beschermen habitats en soorten binnen het Natura 2000-gebied IJssel en voor landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Beschrijf ook mogelijke maatregelen om ongewenste gevolgen te minimaliseren.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de notitie reikwijdte en detailniveau (hierna 'notitie R&D'). Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in notitie R&D voldoende aan de orde komen.

¹ De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder 'Adviezen Commissie'. Een overzicht van ontvangen zienswijzen vindt u in bijlage 2.

2. Doel, beleidskader en besluiten

2.1 Voorgeschiedenis en doel

De inleidingen van de notitie R&D en vooral ook van de nota van uitgangspunten voor het bestemmingsplan — die is toegevoegd aan de notitie R&D — beschrijven duidelijk de ontstaansgeschiedenis van het project en hoe de eisen die eraan worden gesteld, zijn geëvolueerd. Schets deze ontwikkeling ook in het MER. Hoofdstuk 2 van de notitie R&D geeft duidelijk aan welke doelen op dit ogenblik voor het voornemen gelden. Beschrijf aanvullend:

- de hiërarchie van de doelen door onderscheid te maken tussen hoofd- en nevendoele en tussen harde en zachte doelen;²
- wanneer doelen worden gehaald en het plan geslaagd is. Doe dit niet alleen in termen van daling van het maatgevend hoogwater, maar ook voor te realiseren ecologische en landschappelijke kenmerken (zoals natuurtypen en landschappelijke samenhang);
- de betekenis van de realisatietermijn en beschikbare financiering voor de te behalen doelen.

Met deze aanvullingen wordt het makkelijker om

- de achtergrond en afbakening van de alternatieven te verhelderen;
- de alternatieven te rangschikken op doelbereik;
- eventuele varianten binnen alternatieven ('terugvalopties') te benoemen;
- aan te geven hoe bij de beoordeling van alternatieven met potentiële tegenstrijdigheden in doelstellingen wordt omgegaan.

2.2 Beleidskader en besluiten

De randvoorwaarden die voortvloeien uit de wetgeving en het overheidsbeleid zijn terug te vinden in de nota van uitgangspunten voor het bestemmingsplan. Daarnaast wordt in de notitie R&D soms verwezen naar wettelijk kader, zoals de Wet bodembescherming en het besluit bodemkwaliteit. Maak in het MER duidelijk wat dit beleidskader betekent voor het voornemen en of het voornemen kan voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Vul het kader aan met bijvoorbeeld de Beleidslijn Grote Rivieren, die een raamwerk vormt voor het beoordelen van de toelaatbaarheid — vanuit rivierkundig en ruimtelijk oogpunt — van nieuwe activiteiten in het rivierbed van de grote rivieren.

De m.e.r.-procedure wordt doorlopen om te kunnen besluiten over de wijziging van een bestemmingsplan en over uit te voeren ontgrondingen. Zoals is aangegeven in de nota van uit-

² Verschillende insprekers stellen vraagtekens bij het belang en/of de verenigbaarheid van bepaalde doelen. Zo wordt een prominente plaats van recreatie ter discussie gesteld (zienswijzen 4 en 8 t/m 11 in bijlage 2) en de mogelijkheid om bijvoorbeeld bescherming van kwetsbare natuur te combineren met aantrekken van recreanten of natuurontwikkeling met waterveiligheid (zienswijze 1). Uit de toelichting op de doelen (en later op de alternatieven) moet duidelijk zijn hoe met potentiële conflicten is omgegaan bij het verkennen van mogelijkheden voor de inrichting van het gebied en van de gevolgen die hieraan zijn verbonden, zodat het MER voor het bevoegd gezag de informatie bevat die het afwegen van de verschillende belangen mogelijk maakt.

gangspunten voor het bestemmingsplan, zijn nog andere besluiten nodig om de uitvoering van het voornemen mogelijk te maken. Zorg ervoor dat ook dat duidelijk wordt uit het MER.

3. Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Alternatieven

Het voornemen betreft de herinrichting van de IJsseluiterwaarden tussen Olst en Veessen met het oog op het vergroten van de waterveiligheid, de ontwikkeling van natuur en de versterking van de ruimtelijke kwaliteit. De notitie R&D geeft een gedetailleerde beschrijving van drie alternatieven voor de inrichting van het gebied en van de maatregelen die daarvoor nodig zijn. Laat in het MER deze beschrijving voorafgaan door een schematisch overzicht van de relatie tussen de hiervoor genoemde doelen en de afbakening van de alternatieven. Zorg ook voor een goede vertaling van dit schema naar de beschrijving (en de naamgeving) van de alternatieven.³

Geef aan welke randvoorwaarden aanwezige geomorfologische, cultuurhistorische en natuurwaarden hebben gesteld aan de vormgeving van de alternatieven, of, anders gezegd, welke van deze elementen behouden en eventueel versterkt moeten worden. Besteed ook expliciet aandacht aan de onderlinge verwevenheid van maatregelen: welke maatregelen kunnen wel of niet los van andere maatregelen worden gezien?

Per alternatief moet ten minste worden ingegaan op:

- (vermelding en motivering van locatie, aard en omvang van) voorgenomen vergravingen en grondstromen;
- hoogte (NAP) van de in- en uitstroomopeningen en geulen; aard van aanvullende infrastructuurwerken (bruggen, duikers, overlagen);
- aanpassingen in de verkeersinfrastructuur en de waterhuishouding;
- (eventueel geplande) veranderingen in het grondgebruik, in het bijzonder landbouw, natuur en recreatieve voorzieningen;
- een globale schatting van de duur en fasering van de werkzaamheden;
- maatregelen die nodig kunnen zijn om bestaande natuurwaarden tijdens de uitvoering te beschermen;
- maatregelen om andere nadelige effecten te beperken tijdens de uitvoering (geluid, stof) of daarna (binnendijkse kwel, verdroging, erosie);
- een beeld van de eindafwerking, de toegankelijkheid en het beheer (zowel water- als vegetatiebeheer).

³ Opmerkingen in enkele van de zienswijzen (nrs. 1, 2 en 10) over de onderzochte alternatieven illustreren de noodzaak om de ontwikkeling ervan helder te onderbouwen.

3.2 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten. Daartoe behoren bijvoorbeeld de onderdelen van het oorspronkelijke inrichtingplan die ondertussen gerealiseerd of in uitvoering zijn. Geef ook aan of en in welke mate andere projecten (zoals zomerbedverdieping of verwijderen van oeverbeschoeiing) invloed (kunnen) hebben op het gebruik en de inrichting van het gebied.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Algemeen

De effectbeschrijving kan worden gebaseerd op de aspecten zoals die in de notitie R&D zijn genoemd. Maak een onderscheid tussen tijdelijke en permanente effecten en geef daarbij aan over welke periode de tijdelijke effecten zich voordoen.

De begrenzing van het studiegebied moet zodanig worden gekozen dat alle effecten van de verschillende onderdelen van het voornemen in beeld worden gebracht, ook als deze effecten zich ruim buiten het plangebied voordoen (wat vooral geldt voor de rivierkundige effecten).

Maak bij het beschrijven van mogelijke gevolgen van het voornemen voor bijvoorbeeld archeologische waarden of hinder voor omwonenden gebruik van de ervaring die is opgedaan bij het realiseren van de fase die ondertussen is afgerond.

Beschrijf hoe het onderzoek naar de milieugevolgen wordt gebruikt om na te gaan of er in het ontwerp kansen zijn gemist — bijvoorbeeld op het punt van bescherming van aardkundige, cultuurhistorische of natuurwaarden — en hoe verdere optimalisatie plaatsvindt.

4.2 Waterhuishouding en waterkwaliteit

Beschrijf naast de effecten die in de notitie R&D zijn benoemd⁴, voor de verschillende alternatieven:

- de veranderingen in inundatiefrequentie en -duur van de uiterwaarden en de gevolgen hiervan voor sedimentatie van rivierslib;

⁴ De Commissie gaat ervan uit dat modelberekeningen worden uitgevoerd om de gevolgen voor één alternatief in kaart te brengen en dat verschillen tussen alternatieven kwalitatief worden beschreven.

- de waterstanden en afvoerverdelingen door de geulen bij gemiddelde en lage afvoer, inclusief stromingen en de dwarsstroming bij de in- en uitstroom van de nevengeulen;
- de sedimentatie/erosie die in de nevengeulen en doorstroomopeningen zal plaatsvinden;
- de eventuele consequenties van de ingrepen voor de scheepvaart(-veiligheid) en de verschillende vormen van recreatie en watersport;
- de verandering in de hoeveelheid kwel onder verschillende afvoeren binnen de uiterwaarden en in het aangrenzende binnendijkse gebied en de mogelijke gevolgen hiervan. Geef aan welke maatregelen mogelijk zijn om gevolgen van kwel te minimaliseren, waarbij hinder voor omwonenden zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Besteed daarnaast aandacht aan de risico's tijdens de werkzaamheden bij hoogwater, bijvoorbeeld door de opstuwende werking van ophogingen in het landschap en de kans op en gevolgen van erosie, sedimentatie en uitspoeling van verontreinigingen tijdens hoogwater.

4.3 Bodem

Geef aan waar en in welke mate verontreinigd sediment of andere verontreiniging in de uiterwaarden aanwezig is, welk deel (waar en welke hoeveelheden) hiervan bij de uitvoering van het voornemen verwijderd wordt, en welk deel achterblijft na herinrichting. Ga ook in op de manier waarop het vrijkomende verontreinigde materiaal verwerkt wordt. Besteed specifiek aandacht aan de bodemkwaliteit van de toplaag na de geplande maaiveldverlagingen en de situering van de geulen en de dimensionering ervan. Doe dit om van daaruit de eventuele effecten voor de hoofdwaterkeringen (stabiliteit) en de kwel te kunnen aangeven.

4.4 Natuur

Geef in het MER een beschrijving van de huidige natuurwaarden in het plangebied en van de verwachte ontwikkelingen daarin. Geef op kaart de verspreiding van relevante habitattypen en soorten weer (met, zo mogelijk, populatie- en arealenschattingen). Schets voor de natuurontwikkelingszones ook een beeld van de natuur die wordt nagestreefd.⁵

De notitie R&D geeft al aan dat de gevolgen voor natuur worden gekwantificeerd op zowel gebieds- als soortniveau. Werk het beoordelingskader meer concreet uit naar instandhoudingsdoelstellingen en verbeteropgaven voor het Natura 2000-gebied "Uiterwaarden IJssel" rekening houdend met de plaats van het plangebied daarin. Relevante beoordelingscriteria kunnen verder zijn: zeldzaamheid, vervangbaarheid, herstel- en ontwikkelingstijd.

Het MER moet inzicht bieden in de tijdelijke en permanente gevolgen van het voornemen voor de te beschermen habitats en soorten binnen het Natura 2000-gebied, dat bovendien ecologische hoofdstructuur is. De notitie R&D vermeldt dat een Passende beoordeling zal

⁵ Belangrijk daarbij zijn:

- de natuurbeheerplannen van de Provincies Overijssel en Gelderland;
- de achtergrond van de aanwijzing als Natura 2000-gebied en de geformuleerde instandhoudingsdoelen voor soorten en habitats en de uitwerking daarvan in het (concept-) beheerplan, indien beschikbaar;
- de abiotische en biotische kenmerken van beoogde natuurdoelen en de beheersmaatregelen die nodig zijn voor het behoud of de ontwikkeling ervan.

worden uitgevoerd. Betrek daarbij ook cumulatieve gevolgen van andere activiteiten, waaronder projecten behorend tot Ruimte voor de Rivier. Ga ook in op effecten buiten het plangebied (externe werking).⁶

Geadviseerd wordt in het MER ook de informatie op te nemen, die nodig is om een eventueel benodigde ontheffing aan te vragen van de minister van LNV op grond van artikel 75 de Flora- en Faunawet. Motiveer ook in het MER op grond waarvan verondersteld wordt dat ontheffing verleend zal worden.

Besteed aandacht aan de fasering en wijze van uitvoering van de werkzaamheden in verband met gevoelige perioden voor fauna en mitigatie van tijdelijke effecten.

4.5 Landschap en cultuurhistorie

Concretiseer het toetsingskader uit de notitie R&D zodat landschappelijke waarden (ook nieuwe waarden) navolgbaar getoetst kunnen worden. Zorg voor een goede beschrijving van de fysisch-geografische opbouw van het gebied (aardkundige waarden in de zin van rivierduin, kronkelwaarden e.d.) aan de hand van kaartmateriaal. Betrek hierbij de historisch-geografische ontwikkeling zoals de betekenis van de kleiwinning en de steenfabrieken voor de opbouw van het gebied.

4.6 Woon en leefmilieu

4.6.1 Hinder

Beschrijf de hinder (luchtverontreiniging, verkeers- en geluidhinder, e.d.) die optreedt in de aanlegfase en de randvoorwaarden die eraan zullen worden verbonden. Gebruik hierbij de ervaring die is opgedaan tijdens de uitvoering van de eerste fase van dit project.

De Commissie beveelt aan om deze vormen van hinder te beschrijven, ook al is dit aspect bij het beoordelen en ordenen van de alternatieven op doelbereik ondergeschikt aan alle eerder behandelde milieueffecten.

4.6.2 Recreatie en landbouw

Geef in het MER aan welke recreatievormen een plaats kunnen krijgen in het gebied en welke mogelijkheden er zijn om de bestaande knelpunten op te lossen. Houdt daarbij ook rekening met de veiligheid in relatie tot de beroepsscheepvaart op de IJssel.

Beschrijf de specifieke voorzieningen die voor de verschillende vormen van recreatie worden aangelegd en eventuele maatregelen die zijn voorzien om kwetsbare natuurgebieden en soorten te vrijwaren (bijvoorbeeld zonering van recreatie). Beschrijf eventuele synergie of spanning tussen het recreatief gebruik van het gebied en de beoogde natuurdoelen.

⁶ Maak hierbij vooral gebruik van informatie die in aanverwante projecten is verzameld.

Beschrijf de verandering van de beleving van het gebied voor bewoners en bezoekers van het gebied.⁷ Een belangrijke factor daarbij is de toegankelijkheid van de verschillende deelgebieden.

De Commissie acht het zinvol om aandacht te besteden aan de gevolgen voor de landbouw, zoals ook wordt gevraagd in een van de inspraakreacties⁸, en adviseert om effecten van bijvoorbeeld een verandering in de grondwaterstand voor de landbouw na te gaan.

5. Overige aspecten

5.1 Onzekerheden en evaluatieprogramma

Houd bij de vergelijking van de alternatieven en bij de toetsing van de alternatieven aan gestelde doelen rekening met de onzekerheid in effectbepalingen. Geef daarvoor in het MER inzicht in:

- het belang van de onzekerheden in effectbepalingen voor de significantie van verschillen tussen alternatieven, en daarmee voor de vergelijking van alternatieven;
- op welke wijze en wanneer na realisering van het initiatief de daadwerkelijke effecten geëvalueerd worden, bijvoorbeeld via een oplevertoets, en welke maatregelen 'achter de hand' beschikbaar zijn als doelen in de praktijk niet worden gehaald.

5.2 Vorm en presentatie

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. Presenteer de vergelijking bij voorkeur met behulp van tabellen, figuren en kaarten.

Zorg ervoor dat:

- het MER zo beknopt mogelijk is, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst zijn opgenomen;
- recent, goed leesbaar kaartmateriaal is gebruikt, met duidelijke legenda, zoals dat in de notitie R&D is gebeurd.

5.3 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document

⁷ Zie bijvoorbeeld zienswijzen 4 en 8 t/m 11 waarin niet alleen aandacht wordt gevraagd voor de betekenis van het initiatief voor recreanten, maar ook voor de gevolgen voor de bewoners.

⁸ Zienswijze 1.

leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven, de onzekerheden en leemten in kennis die daarbij aan de orde zijn;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het voorkeursalternatief.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: Dienst Landelijk Gebied, regio Oost

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel (coördinerend bevoegd gezag), gemeenteraad van de gemeente Olst-Wijhe

Besluit: wijzigen bestemmingsplan en verlenen van ontgrondingenvergunning

Categorie Besluit m.e.r.: plan-m.e.r. vanwege passende beoordeling en kaderstelling voor categorie C16.1

Activiteit: ontwikkelen van nieuwe natuur, realiseren van waterstanddaling bij maatgevend hoogwater en versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied

Procedurele gegevens:

Aankondiging start procedure in het Weekblad voor Salland (Olst-Wijhe) d.d. 30 maart 2011
ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 4 april t/m 16 mei 2011
adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 1 april 2011
advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 21 juni 2011

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project is de werkgroep als volgt samengesteld:
Drs. R. Agtersloot
Dr. J. Lembrechts (werkgroepsecretaris)
Dr. D.K.J. Tommel (voorzitter)
Dr. N.P.J. de Vries
Drs. F. Wijnants

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de hierna genoemde informatie die van het bevoegde gezag is ontvangen, als uitgangspunt. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Gebiedsgericht Project IJsseluitwaarden Olst. Notitie Reikwijdte en Detailniveau. Royal Haskoning & Dienst Landelijk Gebied, Regio Oost, eindconcept 9T9170.A0, Nijmegen, 7 maart 2011
- Definitief inrichtingsplan (publieksversie) IJsseluitwaarden Olst. Dienst Landelijk Gebied, Regio Oost & DHV Milieu en Infrastructuur BV, Zwolle, augustus 2005

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 27 mei 2011 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Agri Team Makelaars Olst-Wijhe, namens A.W., M.A.W., A.A.M. Boerkamp en M.A. Boerkamp-Jansen, Olst
2. LandRaad B.V., namens T.W., H.W.F. en A.C. Hassink, Oene
3. Buro Hoogstraat, namens wielervereniging Salland-Heerde, Fortmond
4. Hans van Gemert, Olst
5. Marijn en Carla Nieuwenhuisen-Schalkwijk, Olst
6. T. Reinders, Wijhe
7. P.S.L. Peters, Olst
8. A. Hazewindus en H. Lagcher, Olst
9. R.H. Veldkamp, Olst
10. E. Dijkhof, Olst
11. J. de Jong, Olst

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport IJsseluitwaarden Olst

De Dienst Landelijk Gebied wil de IJsseluitwaarden bij Olst herinrichten. Dat moet leiden tot 450 ha nieuwe natuur, 6–8 centimeter waterstanddaling bij maatgevend hoogwater en de versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Dit alles vereist wijziging van het bestemmingsplan en het verlenen van een ontgrondingenvergunning. Om hierover te kunnen besluiten wordt een milieueffectrapport opgesteld. De gemeente Olst–Wijhe en de provincie Overijssel zijn bevoegd gezag in deze procedure.

ISBN: 978-90-421-3289-4

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

